

Інтерактивні методи навчання

Суть інтерактивного навчання полягає у тім, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень, і вчитель рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Учитель в інтерактивному навчанні виступає як організатор процесу навчання, консультант, **фасилітатор**, який ніколи не “замикає” навчальний процес на собі. Головним у процесі навчання є зв'язки між учнями, їх взаємодія і співпраця. Результати навчання досягаються взаємними зусиллями учасників процесу навчання, учні беруть на себе взаємну відповідальність за результати навчання.

Організація такого навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації тощо.

Нагромаджений уже сьогодні в Україні та закордоном досвід переконливо свідчить, що інтерактивні методи сприяють інтенсифікації й оптимізації навчального процесу.

Вони дають змогу учням:

- полегшити процес засвоєння знань;
- аналізувати навчальну інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу;
- навчитись формулювати власну думку, правильно її виражати, доводити свою точку зору, аргументувати й дискутувати;
- моделювати різні соціальні ситуації і збагачувати власний соціальний досвід через включення в різні життєві ситуації;
- слухати іншу людину, поважати альтернативну думку, прагнути до діалогу;
- вчитися будувати конструктивні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктів, розв'язувати, шукати компроміси;
- знаходити спільне розв'язання проблем, розвивати навички проектної діяльності, самостійної роботи, виконання творчих робіт.

Крім того, використання інтерактивних методів дозволяє реалізувати ідею співробітництва тих, хто навчає і тих хто навчається, вчить їх конструктивній взаємодії, сприяє оздоровленню психологічного клімату на уроці, створює доброзичливу атмосферу, значно підвищує мотивацію учнів до навчання.

На сьогодні в Україні вже відомо і описано щонайменше чотири групи методів, в кожній з яких нараховується до 10 різних підходів. Тому їх практичне застосування потребує від учителя насамперед відповідної обізнаності. До того ж, кожен з методів вимагає чіткої покрокової реалізації з обов'язковим прогнозуванням результатів, тобто технологічного підходу, що неможливо без спеціальної фахової підготовки вчителя до організації інтерактивного навчання.

До інтерактивного навчання не можна ставитися як до універсального засобу викладання й прагнути переведення всього процесу навчання на «інтерактивні рейки». Логічно говорити про застосування інтерактивних методів викладання. Проблемою є також підготовленість, як учителя, так і учнів до цього виду роботи. Тому необхідно починати з налагодження контакту з учнями. «Виклад матеріалу у вигляді лекцій не найкращий спосіб встановлення контакту з учнями, – пишуть американські педагоги М.Гендель та І.Фіни, – учнів треба залучати до дискусії й спонукати ставити запитання. Якщо вони надто боязкі або не можуть сформулювати запитання, викладач мусить сам ставити запитання й стимулювати обговорення».

Отже, метод інтерактивного (комунікативно-проблемного) навчання можна поєднувати з груповою роботою на уроці й застосовувати на різних етапах вивчення тем. Його можна застосовувати одразу ж після викладу вчителем нового матеріалу, на початку нового уроку замість опитування, на спеціальному уроці, присвяченому застосуванню знань, умінь та навичок, або як фрагмент повторювально-узагальнюючого уроку.

Існує декілька варіантів групової роботи: діалог, синтез думок, спільний проект, конференція, диспут, суд, конкурс, «атака на організатора» тощо. Наші вчителі активно

використовують на заняттях з історії та правознавства, економіки та літератури, біології та географії інтерактивні методи: «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Займи позицію», «Навчаючи — вчуся», «Робота в парах», «Ток – шоу», «Розігрування правової ситуації в ролях», «Ажурна пилка», «Коло ідей», «Акваріум», «Суд від свого імені», «Прес».

«Мікрофон»

Метод «Мікрофон» дає можливість кожному висловлювати думку, швидко, по черзі, відповідаючи на запитання.

Правила проведення «Мікрофону»:

- говорити має право тільки той учень, у кого «символічний» мікрофон;
- відповіді не коментують і не оцінюють;
- коли хтось висловлюється, інші мають дотримуватися тиші.

«Мозковий штурм»

Це ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень, який спонукає учасників виявляти свою уяву та творчість. Він передбачає вільне висловлення думок усіх учасників і допомагає знаходити багато ідей та рішень. Учитель на уроці називає тему «Мозкового штурму».

Його організують за такими правилами:

1. Всі учасники «штурму» пропонують ідеї щодо розв'язання висунутої проблеми (ідеї можуть бути будь-якими, навіть фантастичними).
2. Один учень («секретар») записує на дошці всі запропоновані ідеї. Коли група вважає кількість поданих ідей достатньою, переходять до наступного етапу.
3. Ідеї групують, аналізують, розвивають групою. Можна вдосконалювати чужі ідеї.
4. Обирають найкращі рішення.

Правила поведінки під час «мозкового штурму»:

Намагатися висунути якомога більше ідей щодо вирішення проблеми.

Включити свою уяву: не відкидати ніякої ідеї тільки тому, що вона суперечить загальній думці.

Ви можете подавати скільки завгодно ідей або розвивати ідеї інших учасників.

Не можна критикувати висловлювання інших та давати оцінку запропонованим ідеям.

«Займи позицію»

Цей метод допомагає проводити дискусію зі спірної, суперечливої теми. Він дає **МОЖЛИВІСТЬ ВИСЛОВИТИСЯ** кожному учневі, продемонструвати різні думки з теми, обґрунтувати свою позицію або перейти на іншу позицію в будь-який час, якщо вас переконали, та назвати більш переконливі аргументи.

Порядок проведення:

1. Учитель називає тему та пропонує вам висловити свою думку з досліджуваної теми.
2. Найбільш чітко виражені позиції (думки) записують на 2—5 плакатах.
3. Учні потрібно стати в групу учнів біля того плакату, на якому записана позиція, що збігається з його точкою зору.
4. Учні готуються до обґрунтування своєї позиції.
5. Якщо після обговорення дискусійного питання учень змінив свою точку зору, він може перейти в іншу групу й пояснити причину свого переходу, а також назвати найбільш переконливу ідею або аргумент протилежної сторони (іншої групи).

«Навчаючи — вчуся»

Цей метод дає учневі можливість взяти участь у навчанні та передачі своїх знань іншим, у даному разі своїм однокласникам під час уроку.

Роботу організують **таким чином**:

1. Після того як учитель назвав тему та мету уроку, роздав картки із завданнями, учні ознайомлюються з інформацією, що міститься на картках.

Якщо щось не зрозуміло, учень запитує про це та перевіряє в учителя, чи правильно він зрозумів інформацію.

Учні готуються до передавання цієї інформації іншим у доступній формі.

Всім необхідно ознайомити зі своєю інформацією однокласників. Учень має право говорити тільки з однією особою одночасно. Завдання полягає в тому, щоб поділитися своєю інформацією з іншими учнями й самому дізнатися про щось від них.

Коли всі поділилися та отримали інформацію, розкажіть у класі, про що ви дізналися від інших.

«Робота в парах»

Робота в парах є різновидом роботи в малих групах. Ця форма роботи дозволяє учням набути навичок співробітництва, оволодіти вміннями висловлюватися та активно слухати.

Учні організують свою роботу так:

1 Читають завдання та інформацію до його виконання.

2 Визначають, хто говоритиме першим.

3 Висловлюють свої думки, погляди на проблему по черзі.

4 Мають виробити спільну думку.

5 Визначають, хто доклататиме про результати роботи всьому класу, та готуються до цього.

Для ефективного спілкування в парах:

1 *Зверніть увагу на:*

мову тіла: сідайте обличчям до того, з ким говорите, нахилийтеся вперед, встановлюйте контакт очима;

допомагайте партнерові говорити, використовуючи слова та жести заохочення (кивок головою, доброзичливу усмішку, вигук «так-так»);

якщо необхідно, ставте уточнюючі запитання (запитання, які допомагають прояснити ситуацію). Наприклад: «Ти справді маєш на увазі, що...?», «Чи правильно я зрозуміла, що...?»; говоріть чітко, по суті справи, наводячи приклади й пояснюючи свої думки.

2 *Запам'ятайте, чого не слід робити під час активного слухання:*

- давати поради;
- змінювати тему розмови,
- оцінювати особу, яка говорить;
- перебивати;
- розповідати про особистий ДОСВІД.

«Ток-шоу»

Метою такої форми роботи є отримання навичок публічного виступу та дискутування. Вчитель на такому уроці є ведучим.

Роботу він організовує так:

Оголошує тему дискусії.

Запрошує висловитися із запропонованої теми «запрошених гостей».

3. Надає слово глядачам, які можуть виступити зі своєю думкою протягом 1 хв або поставити запитання «запрошеним».

4. «Запрошені» мають відповідати лаконічно та конкретно.

5. Ведучий теж має право поставити своє запитання або перервати виступаючого.

Ця форма роботи допоможе учням навчитися брати участь у загальних дискусіях, висловлювати та захищати свою позицію.

«Розігрування правової ситуації в ролях»

Мета розігрування ситуації в ролях — визначити ставлення до конкретної життєвої ситуації, набути досвіду шляхом гри. Рольова гра імітує реальність та дає можливість діяти «як насправді». Учень може розігрувати ситуації зі свого особистого досвіду.

Правила участі у рольовій грі:

- чітко дотримуватися своєї ролі;
- намагатися слухати партнерів по грі та вчителя;
- не коментувати дії інших;
- намагатися поставитися до своєї ролі як до реальної життєвої ситуації, вжитися в роль;
- вийти з ролі по закінченні сценки;

• взяти участь в обговоренні розіграної ситуації та поділитися своїми відчуттями під час перебування в ролі.

«Ажурна пилка»

Метод дозволяє учням працювати разом, щоб вивчити значну кількість інформації за короткий проміжок часу, а також заохочує учнів допомагати одне одному «вчитися навчаючи»

Під час роботи за допомогою методу «Ажурна пилка» учні працюють в різних групах.

Порядок роботи:

Спочатку вони працюють в «домашній» групі.

Потім в іншій групі учні виступають в ролі «експертів» з питання, над яким працювали в «домашній» групі, та отримують інформацію від представників інших груп.

Потім учні повертаються в свою «домашню» групу, для того щоб поділитися тією новою інформацією, яку їм надали учасники інших груп.

«Домашні» групи:

Кожна група отримує завдання, вивчає його та обговорює свій матеріал. Бажано обрати в групі головуючого, *тайм – кіпера* (той, хто стежить за часом) та особу, яка ставить запитання, щоб переконатися, що кожен учасник розуміє зміст матеріалу.

«Експертні» групи:

Після того як учитель об'єднав учнів у нові групи, вони стають експертами з тієї теми, яку вивчали в «домашній» групі. Учні по черзі намагаються за визначений учителем час якісно і в повному обсязі донести інформацію до членів нових груп та сприйняти нову інформацію від них.

«Коло ідей»

Цей метод є ефективним у вирішенні гострих суперечливих питань та базовим для створення списку загальних ідей.

Метою методу є залучення всіх учасників до дискусії. Він дозволяє уникнути ситуації, коли перша група, що виступає, подає всю інформацію з проблеми.

Порядок проведення:

1 Учитель висуває дискусійне питання та пропонує його обговорити в кожній групі.

2 Після того як вичерпано час на обговорення, кожна група доповідає всьому класу лише один аспект того, що вони обговорювали.

3 Групи висловлюються по черзі, поки не будуть заслухані всі доповіді.

4 Під час обговорення теми складають список запропонованих ідей та записують його на дошці.

«Суд від свого імені»

Цей метод дозволяє учням отримати уявлення про спрощену процедуру приймання судового рішення та провести рольову гру — судовий процес за участю 3-х осіб: судді, який слухатиме обидві сторони і прийматиме рішення, позивача та відповідача.

Після того як учитель поділив учнів на три однакові групи: судді, позивачі та відповідачі, він дає кожній групі завдання:

суддям – підготовку запитань;

позивачам - підготовку вступної промови – обвинувачення та викладу аргументів;

відповідачам — підготовку промови – відповіді на захист.

«Акваріум»

Ефективним методом розвитку вміння вести дискусію є «Акваріум».

Після того як учитель розподілив учнів на дві-чотири групи й запропонував їм завдання для виконання та необхідну інформацію, одна з груп сідає в центр класу, утворивши внутрішнє коло. («Акваріум»).

Всі учасники цієї групи починають обговорювати запропоновану вчителем проблему. Всі інші учні мовчки спостерігають за обговоренням.

Групі, що працює, для виконання завдання необхідно:

- прочитати вголос ситуацію;
- обговорити її в групі, використовуючи метод дискусії;

- дійти спільного рішення.

На цю роботу групі дають 3—5 хвилин. Усі інші учні класу мають тільки слухати, не втручаючись у хід обговорення. Після закінчення часу група займає свої місця, а вчитель ставить класу запитання:

- Чи погоджуєтеся ви з думкою групи ?
- Чи була ця думка достатньо аргументованою, доведеною?
- Який з аргументів ви вважаєте найбільш переконливим?

Після цього місце в «Акваріумі» займає інша група, яка обговорює наступну ситуацію (проблему). Всі групи по черзі мають побувати в «Акваріумі», і результати роботи кожної з них мають бути обговорені в класі.

Література

1. Державний стандарт початкової загальної освіти // Міністерство освіти і науки України: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.mon.gov.ua/images/files/doshkilnacerednya/serednya/derzh-standart/derj_standart_pochatk_new.doc
2. Митник О. Я. Підготовка майбутнього вчителя до формування культури мислення молодшого школяра : теорія і практика. Монографія / Олександр Якович Митник. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 368 с.
3. Пометун О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання: наук- методичний посібник / О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник для студентів пед. фак. / О. Я. Савченко. – К.: Грамота, 2012. – 504 с.